

GAZETE SÖYLEMİNDE GEREKÇELENDİRME

Duygu Öztin PASSERAT¹
Gamze BEŞTAŞ²

Öz: Temel işlevi “okuyucuyu bilgilendirmek” ve “haber vermek” olan gazeteler kitle iletişim araçlarının en önemlilerinden biridir. Diğer yandan, okuyucu ile ilk temasın sağlandığı birinci sayfalar, yalnızca okuyucunun dikkatini çekerek satışını arttırmayı amaçlamaz, aynı zamanda gazetenin savunduğu ya da yakın olduğu dünya görüşünü de yansıtırlar. Bu nedenle, gazeteler ister istemez ilk sayfalarını düzenlerken öznel davranmaktadırlar. Öznel davranmalarının en büyük nedeni ise, verdikleri haberlere okuyucularının inanmalarını istemeleridir. Bunu nasıl yapmaktadırlar? Diğer bir deyişle, gazeteler okuyucularını inandırmak için gerekçelendirmelerini (fr.argumentation) nasıl oluşturmaktadırlar? Bu soruya yanıt aramak için, T.C.Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın, kamuoyunda oldukça fazla tartışma yaratan (fr.polémique), sezaryen ve kürtaj konusundaki açıklamalarına dayanan haberi ve bu haber sonrasında kadınların yaptıkları protesto gösterilerini gazetelerin ilk sayfalarında nasıl verdiklerini inceleyeceğiz. Bu nedenle, açıklamaların haber yapıldığı 27 Mayıs 2012 ve ardından protesto gösterilerinin haber yapıldığı 4 Haziran 2012 tarihinde sırasıyla, Sözcü, Cumhuriyet, Milliyet, Zaman ve Yeni Akit gazetelerinin ilk sayfalarını inceleyip hangi “gerekçe türlerini” (fr.types d’arguments) kullandıklarını çözümlenmeye çalışacağız. “Karşımızdakini söylediklerimize inandırma” olarak kısaca tanımlayabileceğimiz gerekçelendirme kuramı bildiğimiz gibi Aristo’nun kuramlaştırdığı sözbilim (fr.rhétorique) ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle, günümüzde kullanılan gerekçe türleri Aristo’nun öne sürdüğü gerekçelerle aynıdır. Çalışmanın diğer bir amacı ise gerekçelendirme türlerinin seçiminde gazetelerin temsil ettikleri dünya görüşü ve ideolojileri ne ölçüde belirleyici olmaktadır?” sorusuna yanıt aramaktır. Çalışmamızda Charaudeau, Maingueneau, Perelman ve de Plantin’in çalışmalarından büyük ölçüde yararlanılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Gerekçelendirme Kuramı, Gerekçe Türleri, Gazete Söylemi, Söylem İncelemesi, Sözbilim, İnandırma Stratejileri.

Giriş

Bu çalışmada, 27 Mayıs 2012 tarihinde, T.C.Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın, kamuoyunda oldukça fazla tartışma yaratan (fr.polémique),

---

1 Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı. duygu.oztin@deu.edu.tr

2 Bilim Uzmanı, Dokuz Eylül Üniversitesi. gagigamze@hotmail.com

sezaryen ve kürtaj konusundaki açıklamalarına dayanan haberi, gazetelerin ilk sayfalarının nasıl verdiği ve bunu yaparken de, hangi “gerekçe türlerini” (fr.types d’arguments) kullandıkları incelenecektir. Çalışmada, öncelikle, Christian Plantin’in öne sürdüğü gerekçeleştirme türlerine yer verilecek, daha sonra bunlar çalışma bütüncesindeki (fr.corpus) örnekler üzerinde incelenmeye çalışılacaktır. Çalışmanın bütüncesini gazete söylemi oluşturduğundan, başta Patrick Charaudeau olmak üzere Dominique Maingueneau ve Marcel Burger gibi dilbilimcilerin söylem çözümlemesi ve gazete söylemi konusundaki çalışmalarından da yararlanılacaktır.

Çalışmanın bütüncesi oluşturulurken, gazetelerin birbirinden “farklı (hatta birbirine zıt) dünya görüşü”, ama hemen hemen “eşit ölçüde okura sahip” olmaları ölçütü benimsenmiştir. Bu nedenle, çalışmada Sözcü, Cumhuriyet, Milliyet, Zaman, Yeni Akit, gibi gazetelerin 27.05.2012 ve 04.06.2012 tarihli ilk sayfaları (fr. les unes) incelenecektir. 27.05.2012 tarihinin seçilmesinin nedeni, Türkiye gündeminde tartışmaya neden olan bu açıklamaların, ilk kez bu tarihte gazetelerin ilk sayfalarına manşet olarak taşınmış olmasıdır. Diğer yandan, kadınların, T.C. Başbakanı’nın kürtaj ve sezaryen konusundaki açıklamalarına tepki olarak gerçekleştirdikleri protesto eylemini ise, gazeteler 04.06.2012 tarihinde sayfalarında haber yapmıştır.

1. Gazete Söylemi

Günümüzde en güçlü kitle iletişim araçlarından biri, herkesin bildiği gibi gazetedir. Okuyucu gazeteyi öncelikle bilgi edinmek için okur. Haberin okuyucuya ulaşması belirli bir süreci içerir. Bu iletişim süreci, sunum ve algılanma aşamasından oluşan bir döngü gibi düşünülebilir. Sunum aşamasında, haberin oluşum süreci söz konusudur; bu, gazetecinin etkin olduğu evredir. Algılanma aşamasını ise, haberin aktarılması, başka bir deyişle haberin okuyucusuna ulaştığı aşama oluşturur. (Charaudeau 2005, s. 94)

Haber kaynağı $\Rightarrow$ **Aktarım** **Alıcı** $\Rightarrow$

Gazete, her şeyden önce bir iletişim aracı olduğuna göre “gazete söylemi nedir” sorusuna Charaudeau’nun önerdiği “iletişim sözleşmesi” şemasında yanıt bulunabilir.

Tablo 1: İletişim Sözleşmesi

Yukarıdaki tabloda, haber yapan gazetecinin ve haberi alan okuyucunun medyadaki iletişim sözleşmesi yer almaktadır. Charaudeau’ya göre, “tüm iletişim durumlarında olduğu gibi, bu iletişim sözleşmesinde de “dönüştürme değişirme” (fr.transformation) ve “işleme” (fr.transaction) olarak ikili bir süreç

gözlemlenmektedir. Betimlenecek olan dünya (fr.monde à décrire) olayın ham olarak bulunduğu yerdir. Dönüştürme aşaması medyatik olan süreçtir, başka bir deyişle haberin yapıldığı işlendiği süreçtir.³(ibid, 94). Bu ikili süreç, bilginin ortaya konulması için gerekli şartları belirlemektedir ve bu sözleşmenin parçası olan her aşama diğer aşamalardan etkilenmektedir. Diğer yandan, yaşanan (işlenmemiş) bir olayı aktarma durumuna “haber” (fr.nouvelle) adı verilir (bkz. tablo 1.).Gazeteci, okuyucusunu yaptığı habere inandırmayı amaçlamakta ve bunu yaparken de her türlü sözcelemsel, söylemsel araçlara başvurmaktadır. Bazı satış istatistiklerine bakıldığında, yetkin bir strateji ve yöntem kullanılmamasından dolayı kimi gazetelerin çok az sayıda kişiye ulaştıkları ve hatta adlarının bile duyulmadığı görülür. Diğer yandan ise, kimi zaman, bir gazetenin tek bir manşeti bile, bir okuyucunun o gazeteyi satın almasında etkili olabilmektedir.

2. Gereçelendirmeli Söylem

Sözlük tanımlarına göre “gerekçelendirme” söylemi sav, neden-sonuç, saptırma, gerekçe göstererek karşısındakini ikna etme ya da inandırma olarak tanımlanmaktadır. Gereçelendirmeli söylem, klasik anlayışta sürekli olarak mantıkla (fr.logique) ilişkilendirilmiştir. Bu klasik biçimlenme sözbilimde (fr.rhétorique) doğru düşünme sanatı (fr.art de bien penser), eytişimde (fr.dialectique) ise, güzel konuşma sanatı (fr.art de bien parler) olarak adlandırılır. Gereçelendirme söyleminin sözbilimle eş anlamda kullanılması, Aristo (M.Ö 4.yy)’dan 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanır. Bu dönemdeki tanımlarına baktığımızda, eytişim ve sözbilim birer söylem sanatı olarak kabul edilmektedir. Sözbilim belli bir topluluğa hitap eden toplumsal sözleri kapsarken eytişim ise iletişimsel yönüyle daha çok bireyin sözlerini kapsamaktadır. (Plantin, 2005, s. 6). Her ne amaçla yapılsa yapılsın, gerekçelendirme söylemi, dilin en belirgin ve en etkin gerçekleşme biçimi olan söylem içinde anlam kazanmaktadır.

2.1. Gereçelendirmeli Söylem Yaklaşımları

2.1.1. Toulmin Modeli

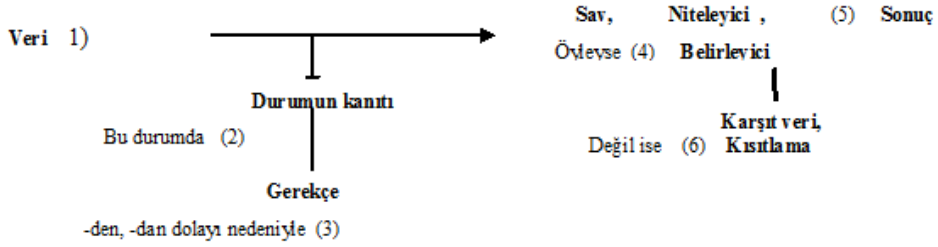
Toulmin’in bakış açısına göre her sözce (ifade), kendine göre bir sav (iddia) ve onun arkasında yatan olguları içerir. Eğer konuşan kişi, söylemini alıcısına doğrudan doğruya, tüm duyuların (görme, duyma, işitme, koklama ve dokunma) var olduğu bir ortamda gerçekleştirirse, burada dilbilgisi, gerekçelendirme söylemi bağlamında değerini yitirir. Çünkü böyle bir iletişim ortamında belirtiler kişiden kişiye değişecek ve söylem farklı şekillerde anlam bulacaktır. Burada gerekçelendirme söyleminin en temel yapı taşı, söylemi üreten kişinin oluşturduğunu görüyoruz. Toulmin bu karmaşık öğeleri birbiriyle bağlayarak

---

3 « Celle-ci, comme dans tout acte de communication, se réalise selon un double processus de transformation et de transaction. Dans ce cas, « le monde à décrire » est le lieu où se trouve « l'événement brut » et le processus de transformation consiste pour l'instance médiatique ; à faire passer l'événement d'un état qu'on peut qualifier de brut (mais déjà interprété) à l'état de monde médiatique construit, c'est-à-dire de « nouvelle ». (ibid, s. 94)

bir model oluşturmuştur: Toulmin için aşağıdaki söylem tamamen bir gerekçeleştirme söylemi üzerine kurulmuştur (Plantin, 1996, s. 23)

(1) Harry Bermuda’da doğdu: bu durumda // (2) Bermuda’da doğan insanlar, İngiliz yurttaşlık kanundan dolayı // (3) genellikle İngiliz yurttaşdırlar; öyleyse // (4) eğer annesiyle babası yabancı değil ya da yurttaşlıklarını değiştirmedilerse // (6) Harry büyük bir olasılıkla // (5) İngiliz yurttaşdır⁴.

Görüldüğü gibi Toulmin’in şemasında altı öge bulunur:

- Sonuç (5), veri üzerine oturtulmuştur.
- Bu gerekçeleştirme adımı, gücünü *gerekçeden* (3) alan gerekçe durumuyla (2) etkin hale getirilmiştir.
- Gerekçeleştirme söylemi, *kısıtlama* (6) ile geliştirilen belirleyicinin (4) sürece dahil olmasıyla kendini göstermiştir.

2.1.2. Mantığa Dayalı Model

Grize (1999, s. 40), gerekçeleştirme söylemini “doğal mantık” (fr.logique naturelle) olarak adlandırmıştır. Ona göre, gerekçeleştirmeli söylem konuşulan kişiyle bağlantılıdır; önemli olan, konuşmacının karşısındaki kişiyi etkilemesi değil, konuşmacının karşısındakinin düşüncesini değiştirmesi için karşı benliğini (lat. alter ego) kullanmasıdır.

2.1.3. Dilde Gerekçeleştirmeli Söylem

Ducrot ve Anscombe (1997, s. 11), gerekçeleştirmeli söylemi (fr.discours argumentatif), dilin yapısı içindeki işleyişine bakarak açıklamaya çalışmıştır. Gerekçeleştirme söylemini, konuşmacının kullandığı sözcelerle (fr.énoncé) ve bunların anlamlarıyla açıklar. Buna ise “dilde gerekçeleştirme” (fr.argumentation dans la langue) adını vermiştir. Bu yaklaşıma göre, gerekçeleştirme söylemi, gerek sözcemele (fr.énonciation) kullanımı, gerekse gerekçe gösterme açısından dilbilgisi kurallarıyla da ilişkilendirilebilir.

2.1.4. Gerekçeleştirmeli Söylem ve Yeni Sözbilim

Perelman ve Tyteca gerekçeleştirme söylemini geniş ve kapsamlı olarak incelerler. Gerekçeleştirmeli söylem çözümlemesinin, çeşitli ölçütler gözetilerek yapılması gerektiğini savunurlar. Bunlar konuşmacının kendisi ve hitap ettiği kesim, söylemin gerçekleştirildiği ortam, kişilerin entelektüel yaşamı, eğitimi, mesleği, duyguları vb. gibi konuları kapsar (Perelman, 2000, s.

4 Çeviri yazarlara aittir.

12). Gerekçelendirmeli söylemde amaç, karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini etkilemek ise, bu kuram, psikolojinin bir alt dalı gibi de incelenebilir. Günümüzdeki gerekçelendirmeli söylem çalışmaları, yöntemsel olarak, her bütüncüye daha çok kendi bağlamında ve söylem içinde incelemeyi öngörmektedir.

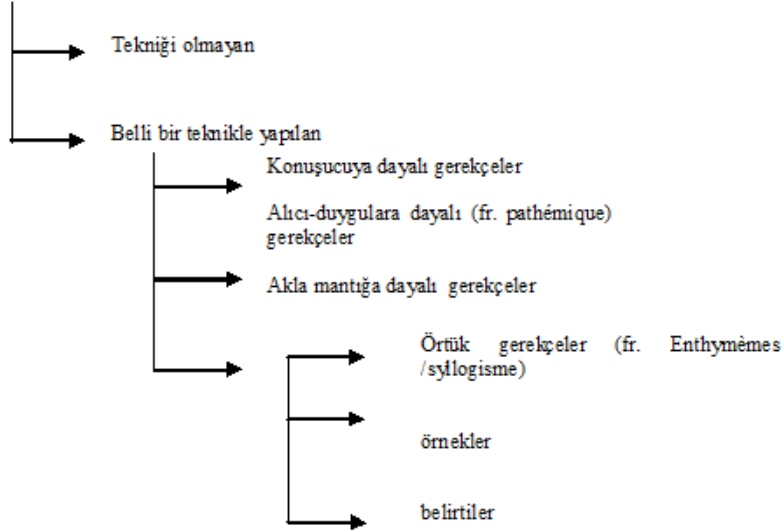
2.2. Gerekçe Türleri

Plantin, gerekçe türlerini üç ayrı döneme ayırarak incelemiştir:

- 1) Eski (sözbilim)
- 2) Yeni
- 3) Çağdaş

Eski dönemdeki sözbilim kuramına göre, gerekçeler aşağıdaki ilişkilere göre kurulur:

Gerekçe türleri

Yeni dönemdeki gerekçeleri aşağıdaki başlıklar altında toplayabiliriz:

- Sözcüklerin gerçek anlamına dayalı
- Kategorileştirme ve betimlemeye dayalı
- Durumlar arasında uyum yaratmaya dayalı
- Sınıflandırma ya da benzetmeye dayalı
- Nedenselliğe dayalı
- Karşıtlığa dayalı
- Örneklemeye dayalı
- Doğrudan kişiye yönelik (lat. Ad hominem)

Gerekçe türleri olgusu, gerekçelendirmenin kendine özgü tüm özel yapılarını kapsamaktadır ve bu nedenle de bu türleri belli bir sayıya indirgememiz olanaklı değildir. Ancak bir genelleme yapılacak olursa, gerekçe türleri beş temel olgu üzerine kurularak yapılır:

- Betimleme
  - Amaca yönelik (türe göre betimleme, ya da kategorilere ayırarak betimleme)
  - Anlam genişlemesine yönelik (sözcük anlamına dayalı betimleme)
- Nedensel ilişki
  - Neden türleri
  - Sonuçlara dayalı
- Benzerlik ve karşılaştırma
- Karşıtlık
- Durum ve bağlama dayalı

Çağdaş döneme geldiğimizde ise, gerekçe türlerinin yine çeşitlilik gösterdiğini görebiliriz.

- Mantiğa dayalı türler
- Gerçek olgulara dayalı türler
- Gerçeğe benzer olgularla ilişkilendirilen türler (Plantin, 2012, s. 463-475)

Gazetelerin ilk sayfalarındaki gerekçelendirmeli söylemi incelerken, Plantin'in önerdiği gerekçe tipolojisinden yararlanılacaktır.

3. Gazetelerin İlk Sayfalarında Gerekçelendirmeli Söylem Çözümlemesi

Gazetelerin ilk sayfaları, gazetenin okuyucusu ile ilk temasın kurulduğu andır. Bu nedenle, gazete yönetimleri gazetelerinin ilk sayfalarını, özellikle kullanacakları fotoğrafları, sürmanşetleri, manşetleri hatta kullanacakları sözcükleri seçerken çok dikkatli davranmaktadırlar. Çünkü kullanılan manşetler ve görsel öğeler sadece ülke gündemini etkilememekte, aynı zamanda yapılan haberin de doğruluğunu ya da inandırıcılığını değiştirmektedir.

3.1. Sözcü Gazetesi İlk Sayfası “27.05.2012”

Sözcü Gazetesinde kullanılan “*Madem Uludere cinayet niye orada oturuyorsun*” sürmanşeti kişiye doğrudan yöneltilen bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat gerçekte soruyu soranın halk olduğunu, gazetecinin üst spotta “*Halk, kürtaj cinayettir, her kürtaj bir Uludere diyen Tayyip’e soruyor*” tümcesiyle anlıyoruz. Bu gazetenin söylem biçiminin diğer gazetelere göre çok daha saldırgan bir tutum içerdiğini, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı’na teklifsiz bir dille “*Tayyip*” biçiminde ilk adıyla seslenişinden anlıyoruz. Bu nedenle, kullanılan gerekçe türü “kişiliğe yönelik”tir (fr.ad hominem).

“*Halk, kürtaj cinayettir, her kürtaj bir Uludere diyen Tayyip’e soruyor: Madem Uludere cinayet niye orada oturuyorsun? Halk sorumluluktan kaçan Erdoğan’a şöyle diyor: ‘Mademki Uludere için cinayet diyorsun, gereğini yap, ordu sana bağlı değil mi? Niye hala o koltuktasın?’*” anlatımının tamamını incelediğimizde, gazeteciningerekçelendirmeli söylemini “durum bağlam” stratejisi kullanarak oluşturduğunu ve öğeler arasında bir ilişki kurarak Toulmin’in şemasında olduğu gibi “koşul, neden sonuç” tablosuna oturttüğünü görüyoruz. Diğer bir deyişle, gazeteci, halkı ve kendisini aynı noktada birleştirerek başbakana karşıt bir grup oluşturmaya çalışmaktadır.

“Doktorlara, uzmanlara, kadınların tercihlerine bırakılması gereken mahrem bir konu” biçimindeki ifadesiyle ise gazeteci, hem kürtaj konusunun betimlemesini yapmakta hem de yerleşik değerlere dayalı bir gerekçe türü ile kürtaj ve sezaryen konusu hakkında sadece o konuyu ilgilendiren kişilerin yorum yapması gerektiği görüşünü savunmaktadır.

3.2. Cumhuriyet Gazetesi İlk Sayfası “27.05.2012”

Cumhuriyet Gazetesi ilk sayfadaki haberi eğretilmeli (fr. métaphorique) bir anlatım biçimi ile vermeyi seçmiştir. Başbakan’ın açıklamaları en üst satırda ve fotoğrafıyla birlikte yer almaktadır: “Gündem çevirme ustası” olarak verilmiş manşet haberde, kişinin özelliklerini olumsuz niteleyen “eğretilmeye dayalı” ve “kişiliğe yönelik” (fr.ad hominem) olarak adlandırılan bir gerekçe türü kullanılmıştır. Üst spotta, “Uludere ve Şahin krizinde sıkışan Erdoğan, kadının bedeni üzerinden siyaset yapmaya başladı” tümcesiyle ise, “nedenselliğe dayalı” ve aynı zamanda yine “kişiliğe yönelik” bir gerekçe türü kullanılmıştır. Bu tümceyle gazeteci, Başbakan’ın siyasal alanda sıkıştığı için (nedene dayalı gerekçe) siyasetini başka bir konu üzerinden yaptığını iddia etmektedir.

“Tuhaf benzetme” sözcüyle başlayan ilk alt spotta ise, kullanılan gerekçenin “betimlemeye dayalı” kurulduğunu görüyoruz. Gazeteci, başbakanın ülke nüfusuyla ilgili olan sözlerini aktarırken, bu kez kendi kişisel görüşünü belirtmeden yorumu okuyucuya bırakmıştır. Başbakan Erdoğan’ın “Sezaryen ve kürtajın ülke nüfusunun artmaması için atılan adımlar olduğunu biliyorum. Kürtaj cinayettir. İfademe karşı çıkanlara sesleniyorum: Her kürtaj bir Uludere’dir” biçimindeki siyasal söylemde, kürtaj olayı için “Uludere ve cinayet” ifadeleri kullanılarak benzetmeye başvurulmuştur. Sezaryen ve kürtajın nüfus artışını engelleyici bir etken olarak gösterilmesi ise “nedenselliğe dayalı” bir gerekçe türüdür.

Görüldüğü gibi, gazete söylemi siyasal söylem gibi diğer türleri de kapsamaktadır. Yukarıda incelediğimiz ve gazetecinin doğrudan aktardığı bu siyasal söylem de birçok gerekçe türü içermektedir. Yetkeye dayalı (fr.argument d’autorité) olarak adlandırdığı bu gerekçe ile gazeteci, okuyucusunu etkilerken, Recep Tayyip Erdoğan’ın “Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı” yetki ve yetkisiyle bu söylemi oluşturduğunu vurgulamaktadır. Bu durumda okuyucunun bu yazıyı okurken “söze nereden alıntı yapılmış” ya da “bu gerçekten söylenmiş bir söz müdür” sorularını sormasına gerek kalmamaktadır. Çünkü gazetecinin dayanağı, söylemi doğrudan aktarmış olmasıdır ve böyle bir ifadenin kullanıldığını gerektiğinde kanıtlayabilecek olmasıdır.

“Katil kim” sözcüyle başlayan, “Açlıktan bebeklerin öldüğü, kız çocuklarına tecavüz edildiği, babaların borcuna karşılık kızlarını sattığı ülkede kim namuslu kim katil” şeklindeki bu ikinci alt spotta gazeteci, “karşıt” görüşe sahip ÖDP’li kadınların düşüncelerini sözbilimsel soru biçimi ile okuyucusuna aktararak yorumsuz bırakmıştır. Burada söz edilen, habercilik ilkeleri ya da düşünce yapıları kaygısıyla gazetecinin haberi olabildiğince kısa ve açık bir biçimde vermesi gerektiğidir. Okuyucunun beklediği, haberde az ve öz sözle çok şey

anlatılmasıdır, bundan dolayı gazeteci, “başlıkta özgün sözcüyü kesme yöntemine başvurabilir, bunun yanı sıra gazeteci kendi isteği doğrultusunda, öne çıkarmak istediği bir bölümden dolayı da bu yönteme başvurabilir” (Marnette, 2004, s. 55)

ÖDP’li kadınların “*Açlıktan bebeklerin öldüğü, kız çocuklarına tecavüz edildiği, babaların borcuna karşılık kızlarını sattığı ülkede kim namuslu kim katil*” özgün tümcesini inceleyecek olursak; gerekçelerin “gerçek olgular üzerine kurulu” olduğunu görmekteyiz. ÖDP’li kadınlar bu söylemlerinde gerçek olgu olarak verilen ülke koşullarıyla, Uludere’deki katliamın koşulları arasında bir ilişki kurmuşlar ve bu iki olgunun sonucunun benzer olmadığını vurgulamaya çalışmışlardır. Bu nedenle de, Türk halkının çok hassas değer yargılarından biri sayılan “namus” sözcüğü “katil” sözcüğüne karşıt olarak verilmiştir.

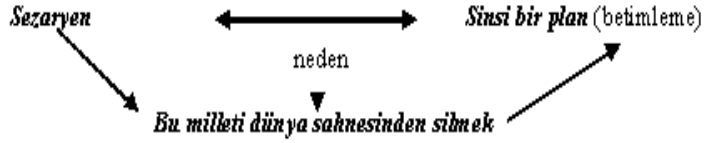
3.3. Milliyet Gazetesi İlk Sayfası “27.05.2012”

Milliyet Gazetesinde dikkatimizi çeken ilk ayrıntı, manşetin altında, T.C. Başbakanı’nın “yaşlı bir kadının elini öptüğü” fotoğrafın yer almasıdır. Bu fotoğrafın verilmesi, gazetenin bir yandan haberin öznesi olan T.C. Başbakanı’nın özsunumunu (fr. ethos) olumlu yönde değiştirirken, fotoğrafın ne zaman ve nerede çekildiğine dair hiçbir ayrıntıya yer verilmemiş olması da gazetenin kendi özsunumunu dolayısıyla da inandırıcılığını olumsuz etkilemektedir. Gazetenin manşet olarak, diğer gazetelere benzer biçimde Recep Tayyip Erdoğan’ın “*Her kürtaj bir Uludere’dir*” açıklamasını kullanmıştır. Diğer yandan, Milliyet, yine ilk sayfada, nüfus endişesi görüşünü ele alan bir sorgulama yapmaktadır. Kullanılan gerekçe türü “gerçek olgular üzerine” dayanmaktadır. Analiz, ülkemizdeki doğum hızının 1990 ve 2010 yıllarındaki istatistiksel oranlarını içermektedir. Burada istatistiksel rakamlar vererek “yetkeye dayalı” bir gerekçe türü ile gazetenin okuyucusunu inandırmaya çalıştığını görmekteyiz. Gazeteci, kadınların doğuracağı çocuk sayısını esas alan T.C. Başbakanı’nın görüşünü, yazısında “*altın oran*” olarak betimlemiştir. Bu da “betimlemeye dayalı” bir gerekçe türüdür. Gazeteci aynı zamanda “*nüfusun yaşlanması konusunda Başbakan Erdoğan haklı*” tümcesiyle kişisel düşüncesini de, öznel biçimde okuyucuya sunmuştur.

3.4. Zaman Gazetesi İlk Sayfası “27.05.2012”

Zaman Gazetesine göstergebilimsel olarak bakıldığında, başbakanın fotoğrafının ön planda olduğu ve “*Sezaryen bu milleti dünya sahnesinden silmek için yapılmış sinsi bir plan*” sözcüsünün sayfanın sürmanşetindeki iki haberden biri olarak verildiği dikkatimizi çekmektedir. Cumhuriyet Gazetesindeki manşet haberin aksine, burada haberin kısa bir spot olarak yer aldığını görmekteyiz. Burada gazeteci, başbakanın sözlerini doğrudan aktararak haberle ilgili hiçbir yorum yapmamıştır. Cumhuriyet Gazetesindeki karşıt tepkilerin aksine, Zaman Gazetesi hiçbir olumsuz tepki göstermemiştir. Buradaki gerekçe türlerinin “betimlemeye ve nedenselliğe dayalı” olduğunu görüyoruz. Bunu şemalaştıracak olursak:

3.5. Yeni Akit Gazetesi İlk Sayfası “27.05.2012”

Bu gazetenin manşetindegördüğümüz “Her kürtaj bir Uludere” ifadesini gazeteci, Başbakan’ın “Kürtaj cinayettir. Bu ifademe karşı çıkan bazı çevrelere ve medyaya sesleniyorum; yatıyorsunuz kalkıyorsunuz ‘Uludere’ diyorsunuz, her kürtaj bir Uludere’dir diyorum” tümcesinden almıştır. “Eğer gazeteci, aktarım yapacağı bir sözcenin diğer bölümlerini keser, sadece istediği parçasını okuyucusuna aktarırsa, burada o gazetecinin kendi görüşünü sergilediğini söyleyebiliriz”. (Charaudeau, 2005, s. 133).Manşet haberinde gazeteci bu kestiği bölümü manşet olarak kullanmış, tümcenin tamamını ise üst spotta vermiştir; böylece kendi görüşünü manşet olarak okuyucuya aktarırken, ikinci plandaki tümceyi küçük yazı karakterleriyle oluşturmuştur.

“Kayseri’yi de yazın” başlıklı alt spotta gazeteci, “BDP’nin şehitleri, AK Partili başkanların kaçırılmasını normal, teröristlerin öldürülmesini ise anormal gördüğüne dikkat çeken Erdoğan, gazetecilik kılıfı altında terör örgütünün değirmenine su taşıyan medya mensuplarının olduğunu ifade ederek, “Uludere’yi konuşanlar, Kayseri’deki bombalı saldırıyı neden yazmıyorsunuz? Bunu neden konuşmuyorsunuz” biçiminde doğrudan söylem aktarması yapmıştır. Burada kullanılan gerekçe türü “karşılaştırma ve betimlemeye dayalıdır. Çünkü Başbakan iki durumu “normal ve anormal” olarak değerlendirerek karşılaştırma yapmış, medyadaki kürtaj konusunda yapılan haberleri ise “terör” olayıyla açıklamaya çalışmıştır.

Görüldüğü gibi, İktidara uzak olan Sözcü ve Cumhuriyet Gazeteleri ilk sayfalarını oluştururken, daha çok kişiliğe yönelik ve nedenselliğe dayalı gerekçeler ve eğretilmeye dayalı sözbilimsel betilere başvururken, ortada olarak nitelendirdiğimiz Milliyet gazetesi haberi görsel öğelerle vermeyi tercih etmiştir. Bunun yanında iktidara yakın ve muhafazakâr olarak nitelendirdiğimiz Zaman ve Yeni Akit Gazeteleri de nedenselliğe ya da benzetmeye dayalı bir gerekçe türünü seçmişlerdir. Bunları bir tabloda gösterecek olursak:

Tablo 2: Gazetelerde Kullanılan Gerekçe Türleri

Gazete	Gerekçeleştirme türü	Sözbilimsel
Sözcü	“kişiliğe yönelik”	Eğretileme
Cumhuriyet	“kişiliğe yönelik”; “nedenselliğe dayalı”; “betimlemeye dayalı”	Eğretileme
Milliyet	“yetkeye dayalı”; “betimlemeye dayalı”	Ø
Zaman	“betimlemeye dayalı”; “nedenselliğe	Ø

	dayalı”;	
<i>Yeni Akit</i>	“betimlemeye dayalı”	Karşılaştırma

27 Mayıs 2012 tarihinde T.C. Başbakanı’nın açıklamaları ve kürtaj ile ilgili yasanın engellenmesi için 3 Haziran 2012 tarihinde kadınlar protesto yürüyüşleri yapmışlar ve toplantılar düzenlemişlerdir. Çalışmamızın bu bölümünde bu protesto haberlerinin aynı gazetelerde nasıl verildiğini ve hangi gerekçe türlerinin kullanıldığını inceleyeceğiz.

3.6. Sözcü Gazetesi İlk Sayfası “04.06.2012”

Sözcü Gazetesi’nin manşetinde bu olaya büyük bir göbek fotoğrafı ile yer verilmiştir. Yazar, yine sert bir üslupla “*Başbakan işine baksın*” biçimindeki ifadesiyle eylem yapan kadınların yanında yer aldığını açık bir biçimde göstermiştir. “Kişiyi yönelik” strateji kullanmakla beraber gazeteci, kanıtlayıcı anlatımını görsel öğelere geniş yer vererek de güçlendirmiştir.

“*Kadının kürtaj çılgılığı*” başlığı ise oldukça büyük yazı karakteriyle manşette yer almıştır. Burada yapılan eylem çılgılığa benzetilmiş ve “benzetmeye dayalı” bir gerekçe türü kullanılmıştır. Gazeteci, Başbakan için, daha önce olduğu gibi teklifsiz bir biçimde, “*Tayyip*” ifadesini kullanmış, aynı zamanda da ülkemizdeki kadınların dayak yediği gerçeğini hatırlatmıştır. Bu da bildiğimiz gibi “gerçeğe dayalı” bir gerekçe türüdür.

Gördüğümüz gibi, Sözcü Gazetesi de haberi veriş biçimine dünya görüşünü çok açık olarak yansıtmaktadır. Manşette bu haberin yanı sıra, eylemde gerçekleşen başka bir olaya daha uydu haber olarak yer verilmiştir. “*AKP’li vekile kürtaj fırçası*” başlığıyla gazeteci, İzmir’de yaşayan bir kadın vatandaşın Sözcü Gazetesiyle vekile kızması olayını da aktarmıştır. Bu durum için yine fotoğrafa yer verildiğini görüyoruz.

Yine gazeteci, “yetkeye dayalı” gerekçe türü olarak gösterebileceğimiz, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek’in “*gerekirse o bebeğe devlet bakar*” tümcesini “insani (!)” olarak nitelendirmiştir. Burada gazeteci ünlem “!” işaretini ayrıç“( )” içinde vererek “insani” sözcüğünü gerçek anlamında kullanmamış, tersinlemeye (fr.ironi) başvurmuştur. Böylece, olumsuz ve alaycı bir biçimde, durumun gerçekte insani olup olmadığı sorgulanmak istenmiştir. Buna da “sözcük anlamına dayalı” gerekçe türü diyebiliriz. Son olarak da gazetecinin son bölümde Prof. Dr. Ayşe Akın’ın sözlerine yer vermesi gazetenin gerekçelendirmeli ve dolayısıyla okuyucusunu inandırma söylemini “yetkeye dayalı” gerekçe türü üzerine kurduğunu göstermektedir.

3.7. Cumhuriyet Gazetesi İlk Sayfası “04.06.2012”

Cumhuriyet gazetesinin manşetinde bu kez kürtaj tartışmalarına karşı protesto eylemi gerçekleştiren kadınlar konu edilmiştir. Kullanılan görsel öğe (kadınların eylem fotoğrafı) başlık yazılarından daha çok öne çıkmaktadır ve gazeteci burada kullandığı fotoğrafla okuyucusunun dikkatini tepkinin büyüklüğüne çekmek istemektedir. Alt spotta gördüğümüz “*Kadının gücü*” başlığını kullanan gazeteci bu açıklamasıyla, kürtajı yasaklayan yasa tasarısı karşısında kadını

güçlü olarak nitelendirmiştir. Bu gazetenin ilk sayfasında dikkatimizi çeken bir diğer ayrıntı, elinde “*devlet elini bedenimden çek*” yazılı pankart taşıyan bir kadının fotoğrafıdır. Bu fotoğraftaki “devlet” sözcüğü, düzdeğişmeceli olarak, hükümete “beden” sözcüğü ise hükümetin kürtağı yasaklayan yasayı çıkarma niyetine gönderme yapmaktadır. Bu nedenle kullanılan gerekçe türü nedenselliğe dayalı bir gerekçedir.

3.8. Milliyet Gazetesi İlk Sayfası “04.06.2012”

Milliyet Gazetesi ise, önceki haberde olduğu gibi, protesto haberini, görsel öge olan fotoğrafı kullanarak manşetten vermeyi tercih etmiştir. Haberin konusu ya da nesnesi olan kadın bu kez göbeğı açık bir genç kız fotoğrafı ile verilmiş, sürmanşette de, “*Ajda Mesaj*” sözcüsü kullanılmıştır. Milliyet Gazetesi, böylece düzdeğişmece sözbilimsel betisine dayanarak, kadınların eylemde söyledikleri tanınmış sanatçı Ajda’nın şarkısına göndermede bulunmuştur. Bu nedenle, nedenselliğe dayalı bir gerekçe türü kullanılmıştır.

3.9. Zaman Gazetesi İlk Sayfası “04.06.2012”

Bu tarihte Zaman Gazetesinin ilk sayfasında, yapılan protesto eylemine yönelik bir habere yer verilmemiştir. Buradan her gazetenin kendi tercihinine göre konu seçtiğini, manşet yapılan konuların ise birbirlerinden farklılık gösterdiğini görmekteyiz.

3.10. Yeni Akit Gazetesi İlk Sayfası “04.06.2012”

Yeni Akit Gazetesinin sürmanşetinde, kürtağıla ilgili olarak yapılan eylem ve eylem yapan kadınlara karşı kullanılan dilin çok sert hatta saldırgan olduğunu söyleyebiliriz. Burada gazete yazarı, gerekçelendirmeli söylemini, toplumumuzda dini Müslüman olan ve bunu bir yaşam tarzı olarak benimsemiş kişiler için büyük bir “yetke-otorite” olarak kabul edebileceğimiz kutsal kitap Kur’an-ı Kerim’i kullanarak oluşturmuştur. Yine sürmanşette gördüğümüz, büyük harflerle oluşturulan “*Belhum Adal*” ifadesi, Araf suresinde geçen ve bir takım insanlar için “hayvandan da aşağı yaratıklar” anlamında kullanılan bir açıklamadır.

“*Hayvandan da aşağı yaratıklar, kürtağı için sahnede*” biçimindeki çarpıcı ve (hakaret içeren)alaycı söylemiyle gazeteci, kadınları “*hayvan*” ulamına sokup hem “ulamadayalı” hem de aşağılayıcı, “doğrudan kişiliğe yönelik” bir gerekçe türü kullanmıştır. Protesto eyleminin gerçekleştiğı meydan yerine ise gazeteci “*sahne*” sözcüğünü kullanmış ve eğretilmeye başvurmuştur.

Gazetelerin protesto eylemini haber yaparken kullandıkları gerekçe türleri ve sözbilimsel betilerin tablosu şöyledir:

Tablo 3: *Gazetelerde Kullanılan Gerekçe Türleri*

<i>Gazete</i>	Gerekçeleştirme türü	Sözbilimsel beti
<i>Sözcü</i>	“yetkeye dayalı”; “betimlemeye dayalı”;	Benzetme; Tersinleme
<i>Cumhuriyet</i>	“nedenselliğe dayalı”	Düzdeğişmece
<i>Milliyet</i>	“nedenselliğe dayalı”	Düzdeğişmece
<i>Zaman</i>	Ø	Ø
<i>Yeni Akit</i>	“yetkeye dayalı”; “kişiliğe yönelik”	Eğretileme

Sonuç

Çalışmamızda kürtaj ve sezaryen gibi, kadının özgür iradesini ilgilendiren bir konunun, T.C. Başbakanı'nın yaptığı açıklamalarla, önce, nasıl siyasal söylemin bir parçası haline getirilebileceğini, daha sonra da bu konunun, nasıl haber niteliği taşıyan bir olaya dönüşüp gazete manşetlerine taşınabileceğini göstermeye çalıştık. Gazeteci ile okuyucu arasındaki ilk iletişim açısından büyük önem taşıyan ana sayfadaki manşet ve sürmanşetleri çözümlediğimiz bu çalışma sonucunda, gazetelerin dünya görüşlerinin ve temsil ettikleri değerlerin, ilk sayfalarının kurgulanmasında etkili olduğunu gördük.

Dünya görüşü olarak ilerici, *Kemalist* ve *laik-demokrat* olarak nitelendirebileceğimiz, *Sözcü* ve *Cumhuriyet* Gazetelerinin, T.C. Başbakanı'nın “*Her kürtaj bir Uludere'dir*” açıklamasından hareketle, kürtaj konusunu ilk sayfalarına manşet haber olarak taşıdıklarını ve bu söyleme karşı açık bir tavır takındıklarını gözlemledik. *Sözcü* gazetesi, okuyucusunu inandırmak için, baskın bir biçimde, “*kişiliğe yönelik (ad hominem)*” gerekçe türlerine dayanan bir söylem benimserken, *Cumhuriyet* Gazetesinin daha çok “*mantık ve gerçek olgular üzerine kurulu*” ya da “*nedenselliğe dayalı*” gerekçeleri benimsediğini gördük. Bunun yanında, dünya görüşü açısından *ortada* ya da *muhafif olmayan* olarak nitelendirebileceğimiz *Milliyet* gibi gazetelerin de, ilk sayfalarını ve manşet haberlerini, konuyla ya da haberle ilgisi olmayan renkli görsel öğeler kullanarak oluşturduklarını gözlemledik. Son olarak dünya görüşü açısından iktidara yakın olarak bilinen, *dinci* ya da *muhafazakâr* olarak nitelendirebileceğimiz *Yeni Akit* ve *Zaman* Gazetelerinin, kürtaj ve sezaryen konusunda söylediklerinin haklılığını kanıtlamak ve okuyucusunu buna inandırmak için, gerekçelerini İslam dininin en önemli dayanağı ve kitabı olan Kur'an-ı Kerim'e dayandırarak “yetkeye dayalı (fr. argument d'autorité)” bir gerekçeleştirme söylemi benimsediklerini gördük. Bu gerekçeleştirme türünün *Sözcü* Gazetesi tarafından da benimsendiğini ancak yetkenin bu kez Kur'an-ı Kerim ya da ayetler değil kadın ve kürtaj konusunun uzmanları olduğunu gözlemledik. Diğer yandan, tüm gazeteler okuyucusunu söylediklerine inandırmak için “betimlemeye dayalı” gerekçe türünü benimsemişlerdir.

Gazetelerin 27 Mayıs 2012 ile 4 Haziran 2012 tarihlerinde kullandıkları gerekçe türlerini ve kullanılan sözbilimsel betileri bir tabloda özetlemek gerekirse:

Tablo 4: *Gazetelerde Kullanılan Gerekçe Türleri ve Sözbilimsel Betiler*

Gerekçeleştirme Türü	Sözcü	Cumhuriyet	Milliyet	Zaman	Yeni Akit
Kişiliğe yönelik	X	X			X
Nedenselliğe dayalı		X	X	X	
Betimlemeye dayalı	X	X	X	X	X
Yetkeye dayalı	X		X		X
Sözbilimsel beti					
Eğretileme	X	X			X
Karşılaştırma					X
Düzdeğiştirme		X	X		
Benzetme	X				
Tersinleme	X				

Sonuç olarak, temel amaçları okuyucuyu “bilgilendirme ve haber verme” olan gazetelerin okuyucuyla ilk temasın kurulduğu (fr. fonction phatique) ilk sayfaların kurgulanışında “dünya görüşlerini yansıtmaya” kaygıları egemen olmakta, bunun sonucunda da, gazeteler, sadece haber niteliği taşıyan olayları ve olguları haber yapmamakta, olay ve açıklamanın kendisinden çok, bu olayı ya da açıklamayı KİM’in yaptığıyla ilgilenmektedirler. Böylece, gazeteler verdikleri manşetler ile verdikleri haberin gerçek anlam ve değerini, kullandıkları gerekçelerle değiştirebilmekte, bunun sonucu olarak da okuyucunun doğru bilgiye ulaşma özgürlüğünü olumsuz yönde etkilemektedirler.

KAYNAKÇA

- Amossy, R. (2006). *L'argumentation Dans Le Discours*. Paris: Armand Colin.
- Anscombe, J.C., Ducrot, O. (1997). *L'argumentation dans la langue*. Mardaga.
- Charaudeau, P. (2005). *Les Médias et L'information- Impossible transparence du discours*. Bruxelles: Editions de Boeck.
- Chauradeau, P., Maingueneau, D. (2002), *Dictionnaire d'Analyse de Discours*. Paris: Editions du Seuil.
- Burger, M. (2008), *L'analyse linguistique des discours médiatiques*. Canada: Editions Nota bene.

- Burger, M., Martel, G. (2005), *Argumentation et communication dans les médias*. Canada: Editions Nota bene.
- Doury, M., Moirand, S. (2004). *L'argumentation aujourd'hui*. Paris: Presses Sorbonne Nouvelle.
- Grize, J.B., (1997). *Logique et Langage*. Paris: Ed. Ophrys.
- Guilbert, T. (2007). *Le Discours Idéologique ou La Force de l'évidence*. Paris: L'Harmattan.
- İmer, K., Kocaman, A., Özsoy, S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. Istanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Maingueneau, D. (2009). *Les Termes Clés de l'Analyse du Discours*. Paris: Editions du Seuil.
- Marnette, S. (2004). L'effacement énonciatif dans la presse contemporaine, dans *Langages*, (156), p. 51-64
- Moirand, S. (2007). *Les Discours de la Presse Quotidienne-Observer, Analyser, Comprendre*. Paris: PUF.
- Mouriquand, J. (1997). *L'Écriture Journalistique*. Paris: Que sais-je-. PUF.
- Perelman, C., Olbrechts-Tyteca, L. (2000). *Traité de L'argumentation*. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles.
- Plantin, C. (1996). *L'argumentation*. Paris: Editions de Seuil.
- Plantin, C. (2005). *L'argumentation*. Paris: Que Sais-je- PUF.
- Plantin, C. (2011). *Les bonnes raisons des émotions*. Bruxelles: Peter Lang.
- Plantin, C. (Henüz yayınlanmamış kitap). *Dictionnaire d'Argumentation*.
- Rinn, M., (2008). *Emotions et Discours*. Paris: Presses Universitaires de Rennes.
- <http://www.haberler.com>

ARGUMENTATION THEORY IN JOURNALISTIC DISCOURSE

Abstract: The first and fundamental aim of the newspapers is to inform, enlighten and impart readers. While carrying out these principal functions, the newspapers sometimes stay far away from being objective and impartial depending upon their worldviews, and therefore publish news subjectively. This can be seen on the ordering of the news front pages and the headlines of the newspapers. This study aims at tackling the prime minister of the Republic of Turkey Recep Tayyip Erdogan's controversial speech dated May 27, 2012 about abortion and caesarean section and the news protesting his speech by showing how the media represented all this polemic on June 4, 2012 through the analyses of the various types of argumentation. This study starts with the justification types proposed by Christian Plantin, one of the most famous theoreticians of the argumentation theory, and proceeds to delve into exemplifying them in the corpus of the texts. As the corpus consists of the media texts, the theoretical background is based on discourse analyses of linguists

such as Charadeau, Maingueneau, Burger, and their publications. The initial step is to dwell on the question of “what is the media discourse?” by highlighting which strategies, techniques and tricks are used by the media to increase their circulation and credibility in their preparation of the headlines and the front page which is the first step to involve readers. Hence, it could be stated that the main aim of this article is to probe the question of “to what extent the media ideology and worldviews have shaped and impacted the argumentative types forming the basis of the arguments and justifications defined as the ways to make people believe in what we say?” In this respect the front pages of Sözcü, Cumhuriyet, Milliyet, Zaman and Yeni Akit dated May 27, 2012 and June 04, 2012 will be tackled.

Keywords: Discourse, Discourse Analysis, Journalistic Discourse, Argumentation Theory, Argument.

Gazetelerin İlk Sayfaları

1. "27.05.2012"

2. "04.06.2012"

